Downloaded from UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA)
http://hdl.handle.net/11245/2.102339

File ID	uvapub:102339
Filename	kleinCoffeeshops_Utrecht_rapport.pdf
Version	unknown

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):

Type	report
Title	De wietpas en het sociaal clubmodel: meningen en verwachtingen van coffeeshopbezoekers in Utrecht
Author(s)	M. Wouters, D.J. Korf
Faculty	FdR
Year	2011

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:
http://hdl.handle.net/11245/1.354148

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content licence (like Creative Commons).

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (http://dare.uva.nl)
(pagedate: 2014-11-21)

De wietpas en het sociaal clubmodel

De wietpas en het sociaal clubmodel

Meningen en verwachtingen van coffeeshopbezoekers in Utrecht

Marije Wouters & Dirk J. Korf

M.m.v. Shima Asadi, Cecilia Le & Sarsani Schenk

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de GG&GD van de gemeente Utrecht.

Wouters M & Korf, DJ
De wietpas en het sociaal clubmodel. Meningen en verwachtingen van coffeeshopbezoekers in Utrecht / M. Wouters & D.J. Korf
Met lit. opgave

Amsterdam: Rozenberg Publishers (2011)
ISBN: 978 90 3610 271 1 NUR 740
Trefw.: Coffeeshop, Utrecht

© 2011, de auteurs.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING 7

WIETPAS 7
SOCIAAL CLUBMODEL UTRECHT 8
OPZET ONDERZOEK 8
OPBOUW 9

2 UTRECHTSE COFFEESHOPBEZOEKERS 11

STEEKPROEF, RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT 11
LEEFTIJD, GESLACHT EN ETNICITEIT 11
WOONPLAATS 13
CANNABISGEBRUIK EN KOOPGEDRAG 13
COFFEESHOPBEZOEK 14
ZITTEN OF HALEN? 15
REISTIJD EN VERVOER NAAR COFFEESHOP 16
SAMENVATTING 17

3 DE WIETPAS 19

STOPPERS 20
ZELFKWEKERS 20
CONCLUSIE 20

4 HET SOCIAAL CLUBMODEL 23

REDENEN OM LID TE WORDEN VAN EEN CANNABISCLUB 25
REDENEN OM GEEN LID TE WORDEN VAN EEN CANNABISCLUB 25
WIETPAS VERSUS CANNABISCLUB 26
SCHATTING DRAAGVLAK CANNABISCLUB 28
SAMENVATTING EN CONCLUSIE 29

5 TOERISTEN IN UTRECHTSE COFFEESHOPS 31

GESLACHT, LEEFTIJD EN LAND 31
BEZOEK AAN EN VERBLIJF IN UTRECHT 31
CANNABIS IN EIGEN LAND 31
COFFEESHOPBEZOEK 31
ZITTEN OF HALEN? 32
DE WIETPAS 32
WEGBLIJVERS 33
SAMENVATTING EN CONCLUSIE 33

6 SAMENVATTING EN CONCLUSIE 35

PROFIEL UTRECHTSE COFFEESHOPBEZOEKERS 35
DE WIETPAS 35
HET SOCIAAL CLUBMODEL 36
TOERISTEN EN DE WIETPAS 36
HUIDIG EN TOEKOMSTIG KOOPGEDRAG 37

LITERATUUR 39

1 Inleiding

Het Nederlandse drugsbeleid in volop in beweging. In mei 2011 stuurden de ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en van Veiligheid en Justitie een Kamerbrief over het drugsbeleid naar de Tweede Kamer (Ministerie van VWS & Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2011). In deze brief onderschrijven de ministers het belang van de volgende doelen: bevorderen van kleinschaligheid van coffeeshops; tegengaan middelengebruik onder jongeren; en bestrijding van de georganiseerde criminaliteit (met een goed evenwicht tussen bestuurs- en strafrecht).
De laatste jaren zijn wat betreft coffeeshopbeleid vooral de aantrekkingskracht van coffeeshops in de grensstreek op bezoekers uit buurlanden en de daarmee geassocieerde overlast, alsmede de problematiek van de toelevering aan coffeeshops (de zogeheten 'achterdeur') steeds prominenter op de politieke agenda gezet. Om het eerstgenoemde probleem terug te dringen heeft de Nederlandse regering het voornemen om de *wietpas* verplicht te stellen.
Mede ter regulering van de achterdeur heeft het college van B&W van Utrecht in het collegeprogramma van 2010 "Groen, Open en Sociaal" een experiment met een *sociaal clubmodel* aangekondigd "met het doel de risico's van schadelijke stoffen die nu regelmatig in verschillende vormen van softdrugs worden aangetroffen, te beheersen" (Gemeente Utrecht, 2010).

In augustus en september 2011 hebben we onderzoek gedaan onder bezoekers van Utrechtse coffeeshops, met als doel om in kaart te brengen hoe de bezoekers van Utrechtse coffeeshops denken over deze twee mogelijke beleidsveranderingen in de komende jaren. Centraal staan de volgende vragen: *Wat is het draagvlak voor de wietpas en het sociaal clubmodel? Wat zijn de mogelijke consequenties van de invoering hiervan voor de cannabismarkt op consumentenniveau?*
Voordat we de opzet van het onderzoek nader toelichten, schetsen we eerst het nationale plan voor de wietpas en het Utrechtse experiment met het sociaal clubmodel.

Wietpas
In de eerdergenoemde Kamerbrief gaven de ministers van VWS en van Veiligheid en Justitie aan dat zij voornemens zijn coffeeshops om te vormen tot besloten clubs voor de lokale markt (Ministerie van VWS & Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2011) en in de 'Miljoenennota' van dit jaar wordt dit voornemen nog eens bevestigd (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2011). De voornemens luiden als volgt. Alleen meerderjarige ingezetenen van Nederland krijgen nog toegang tot een coffeeshop, op vertoon van een geldig identiteitsbewijs en op basis van lidmaatschap van de desbetreffende coffeeshop. Het lidmaatschap wordt in de vorm van een clubpas verleend door de coffeeshophouder en wordt verkregen op vertoon van een geldig identiteitsbewijs en een bewijs dat de aanvrager ingezetene van Nederland is. Het lidmaatschap zal worden gecontroleerd aan de hand van een (verplichte) ledenadministratie van de coffeeshopexploitant. Er zal een maximering van het aantal leden van de coffeeshop worden ingesteld. Het lidmaatschap is duurzaam. Het lidmaatschap kan niet op dagbasis worden verkregen en kan in

ieder geval niet voor korter dan één jaar worden aangegaan. De burgemeester stelt het aantal leden van een coffeeshop vast aan de hand van de infrastructuur, de omgeving van een coffeeshop en gegevens over het gemiddeld aantal cannabisgebruikers. Hoewel lokaal bepaald zal, gelet op de gewenste kleinschaligheid, landelijk een maximum van 1500 leden per coffeeshop gelden.

Sociaal clubmodel Utrecht

De keuze van de gemeente Utrecht voor het sociaal clubmodel, met inbegrip van een gereguleerd en gecontroleerd productiecircuit, vloeit voort uit de constatering door de Algemene Rekenkamer dat het cannabisbeleid 'in zijn geheel niet handhaafbaar is' omdat consequent optreden tegen bedrijfsmatige hennepteelt moeilijk te combineren is met het expliciet gedogen van de detailverkoop en het impliciet gedogen van de inkoop (*Handhaven en gedogen,* 2005). Deze houden immers een zekere acceptatie in van het product cannabis. In het sociaal clubmodel wil de gemeente Utrecht deze impasse doorbreken, door middel van verbeterde regulering, inclusief controle op de niet-criminele herkomst en de kwaliteit van de cannabis. Bij dit laatste moet gedacht worden aan de controle op stoffen die onnodig schadelijk zijn voor de gezondheid.

Met de plannen voor het sociaal clubmodel zegt de gemeente Utrecht aan te sluiten op de indertijd door het Rijk bij het cannabisbeleid geformuleerde primaat van het volksgezondheidsbeleid. In het experiment met het sociaal clubmodel wil de gemeente in aanvulling hierop de volwassenen ook de mogelijkheid bieden voor recreatief gebruik van cannabis waarbij de productie niet afhankelijk is van eventuele criminele teeltnetwerken.

Als doelgroep voor het sociaal clubmodel beschouwt het college volwassen recreatieve gebruikers van cannabis.

Opzet onderzoek

Ten tijde van het onderzoek had Utrecht 15 coffeeshops, waarvan er twee niet geopend waren. Alle andere 13 coffeeshops is toestemming gevraagd om bezoekers te mogen interviewen. De exploitanten van de coffeeshops waren soms lastig te bereiken, vaak waren meerdere bezoeken aan de coffeeshop nodig om uitsluitsel te krijgen over medewerking. Van de 13 coffeeshops stemden uiteindelijk negen in met een enquête onder hun bezoekers. Eén coffeeshop wilde niet meedoen omdat deze uitsluitend gericht is op afhalen, waardoor er geen ruimte is om klanten ter plekke te interviewen.

Het streven was om in elke coffeeshop minimaal 25 bezoekers te interviewen. Tijdens de veldwerkuren is iedere bezoeker van de coffeeshop gevraagd om mee te doen, dus niet alleen de ‘zitters’, maar net zo goed degenen die alleen kort langskwamen om hasj of wiet te kopen (‘halers’). Om een zo representatief mogelijke steekproef te verkrijgen, was vooraf voorgenomen om de nadruk te leggen op halers. Het is namelijk een bekend gegeven dat halers minder geneigd zijn om mee te doen, zeker niet als ze nog even moeten wachten tot zij geïnterviewd kun-

nen worden. Dit was echter in de praktijk meestal overbodig omdat de coffeeshops niet zo druk waren.

In de coffeeshops zijn twee groepen bezoekers geïnterviewd. Ten eerste de Nederlandssprekende bezoekers, waarvan de meesten in Utrecht wonen. Hen noemen we de *Utrechtse coffeeshopbezoekers*. Zij werden geïnterviewd aan de hand van een vragenlijst die grotendeels was gebaseerd op een eerder dit jaar in Amsterdam gehouden soortgelijk onderzoek (Korf, Doekhie & Wouters, 2011). De thema's waren:

- Profiel bezoekers
- Mening en gedragsintentie bij invoering 'wietpas'
- 'Sociaal clubmodel'; bekendheid, interesse lid worden en/of actieve deelname
- Voorkeur wietpas of sociaal clubmodel, motivatie voorkeur
- Eventueel koopgedrag: waar halen mensen het nu

De tweede groep bezoekers noemen we *toeristen*, maar hiertoe rekenen we ook tijdelijk in Utrecht vertoevende buitenlandse studenten en werkenden. Voor deze groep was de vragenlijst enigszins aangepast. De vragen over het sociaal clubmodel werden achterwege gelaten, want zij zullen hier immers niet voor in aanmerking komen en dus ook niet direct de gevolgen van ondervinden. Deze vragenlijst werd vertaald in vijf talen (Engels, Frans, Duits, Spaans, Italiaans).

De respondenten zijn persoonlijk benaderd door getrainde interviewers die goed thuis zijn in de wereld van coffeeshops en coffeeshopbezoekers. De vragenlijsten zijn ter plekke ingevuld. Dit garandeerde een hogere respons. Bovendien kon de interviewer meteen controleren of alle vragen waren beantwoord. Na complete invulling van de vragenlijst ontvingen respondenten een doosje pepermuntjes.

Per coffeeshop is vier uur lang geïnterviewd. Dit gebeurde altijd tijdens piekuren (tussen 15:00 en 21:00 uur) en op piekdagen (donderdag, vrijdag of zaterdag). In drie coffeeshops zijn we twee keer geweest om te compenseren voor de coffeeshops die niet deelnamen. Hierbij kozen we voor coffeeshops waarvan de bezoekers qua profiel zoveel mogelijk leken op de bezoekers van de missende coffeeshops.

In totaal hebben **444** bezoekers meegedaan (gemiddeld 49 per coffeeshop), onderverdeeld in **356** Utrechtse coffeeshopbezoekers en **88** toeristen.

Opbouw

Hoofdstuk 2, 3 en 4 gaan over de Utrechtse coffeeshopbezoekers. Waar mogelijk en zinvol wordt gekeken naar overeenkomsten en verschillen met Amsterdamse coffeeshopbezoekers. De toeristen komen aan bod in hoofdstuk 5. Daarna volgen in hoofdstuk 6 de samenvatting en conclusies

Hoe de cijfers te lezen

Per thema worden de bevindingen weergegeven. We spreken alleen van *verschillen* als deze statistisch significant zijn, dat wil zeggen voor minimaal 95% niet aan toeval toe te schrijven ($p < .05$).

Soms wordt naast of in plaats van het gemiddelde de *mediaan* aangegeven. Dat is de score waar de helft van de respondenten boven en de andere helft onder zit. De mediaan geeft soms een realistischer beeld van de 'doorsnee' omdat het gemiddelde vertekend kan worden door extreme antwoorden (uitschieters), bijvoorbeeld door een paar respondenten die veel meer joints per dag roken dan de rest.

2 Utrechtse coffeeshopbezoekers

Tussen begin augustus en begin september 2011 zijn in negen Utrechtse coffeeshops **356** bezoekers geïnterviewd. In dit hoofdstuk schetsen we een profiel van de coffeeshopbezoekers.

Steekproef, respons en representativiteit

De bereidheid van de bezoekers om mee te doen aan het onderzoek varieerde tussen de coffeeshops. In sommige coffeeshops werden de bezoekers door de medewerkers gestimuleerd om mee te doen; wie hier toch weigerde, had vaak haast. Hier deden ongeveer negen van de tien bezoekers mee. In andere coffeeshops weigerde ongeveer de helft van de bezoekers, vaak ook omdat zij geen tijd hadden. Deze shops waren ook vaker afhaallocaties, met weinig of geen gelegenheid om te zitten, of zij lagen aan een doorlopende weg waardoor relatief veel klanten snel naar binnen kwamen en ook snel weer vertrokken. Verder bestond de indruk dat Marokkaanse respondenten vaker weigerden mee te werken, maar zij kwamen ook vaker alleen om te halen.
Het onderzoek vond deels plaats in de zomervakantie, waardoor het rustiger was dan anders. Daarbij was het tijdens deze periode ook ramadan, met als risico dat met name Marokkaanse bezoekers ondervertegenwoordigd zouden zijn. Daarom zijn de interviews in de coffeeshops met relatief veel Marokkaanse bezoekers vooral na de ramadan gehouden.
De 356 coffeeshopbezoekers vertegenwoordigen geen representatieve steekproef van alle coffeeshopklanten in Utrecht (toeristen niet meegerekend). Met onze aanpak maakten bezoekers die vaker in de coffeeshop komen een veel grotere kans om geïnterviewd te worden dan degenen die af en toe komen. De survey levert wel een tamelijk getrouw beeld op van de bezoekers die tijdens de piekdagen en piekuren in de coffeeshops te vinden zijn. Door te kiezen voor de piekdagen en piekuren in de week wordt de oververtegenwoordiging van frequente (dagelijkse) bezoekers enigszins gecompenseerd.

Leeftijd, geslacht en etniciteit

De leeftijd van de respondenten varieert van 18 tot en met 72 jaar en is gemiddeld 30.8 jaar (mediaan 28 jaar). Een kleine minderheid (9%) is jonger dan 20 jaar. Iets minder dan de helft bestaat uit twintigers, een kwart is dertiger en de rest is ouder. Qua leeftijd komt deze groep sterk overeen met die van de cannabisgebruikers in de Nederlandse bevolking (Van Laar et al., 2011) en in het coffeeshoponderzoek in Amsterdam (gemiddeld 32.4 jaar, mediaan 30 jaar).

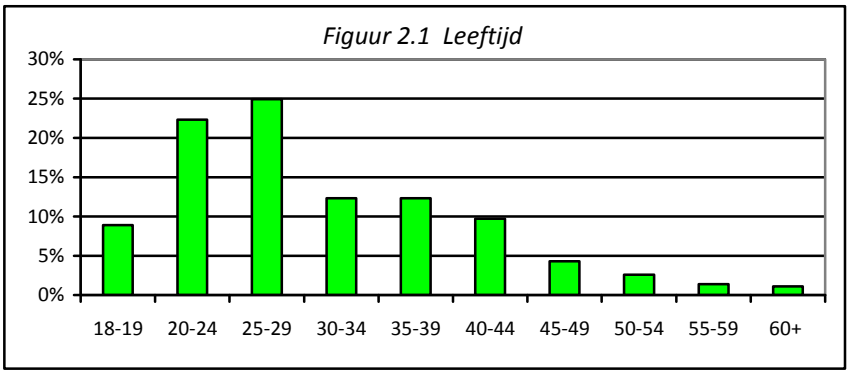

Jongens en mannen zijn veruit in de meerderheid; 14% is van het vrouwelijke geslacht. Deze verdeling is precies hetzelfde als bij het onderzoek in Amsterdamse coffeeshops.
Het overgrote deel van de respondenten is in Nederland geboren (82%), de rest verdeeld over tientallen landen, waarvan het vaakst in Marokko (6% van de totale groep). Niet iedereen die in Nederland geboren is, geldt als autochtoon. Etniciteit wordt in Nederland bepaald aan de hand van het eigen geboorteland en dat van de ouders en daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen autochtonen (beide ouders in Nederland geboren) en allochtonen (minstens een van de ouders in het buitenland geboren), opgesplitst in westerse en niet-westerse allochtonen. Bij de respondenten vormen autochtonen (62%) de grootste subgroep; als de westerse allochtonen hierbij opgeteld worden, dan heeft bij elkaar genomen bijna driekwart een westerse etniciteit (71%). Na de autochtonen vormen Marokkanen de grootste subgroep (12%), gevolgd door westerse allochtonen (9%).
Al met al komt de etnische verdeling van de coffeeshopbezoekers vrij goed overeen met de gehele Utrechtse bevolking. In Amsterdam was het aandeel autochtonen kleiner (49%), maar daar wonen ook verhoudingsgewijs meer allochtonen.

Tabel 2.1 Etniciteit

	n	%
Nederland	218	62.3
Marokko	43	12.3
Turkije	17	4.9
Suriname	20	5.7
Antillen/Aruba	4	1.1
Overig westers	32	9.1
Overig niet-westers	16	4.6
Totaal	350	100
Weet niet/onbekend	6	

Tabel 2.2 Etniciteit: westers en niet-westers

	Totaal	
	n	%
Westers	250	71.4
Niet-westers	100	28.6
Totaal	350	100
Weet niet/onbekend	6	

Woonplaats

De overgrote meerderheid van de respondenten woont in Utrecht (80%), een kleine groep woont in de zeer nabije omgeving van Utrecht en een op de acht verder weg.

Tabel 2.3 Woonplaats

	Totaal	
	n	%
Utrecht	282	79.7
Binnen 5 km van Utrecht	28	7.9
Ergens anders	44	12.4
Totaal	354	100
Onbekend	2	

Cannabisgebruik en koopgedrag

Krap tweederde gebruikt dagelijks of bijna dagelijks cannabis (65%), de rest één of een paar keer per week (25%) of minder vaak (9%). Zes respondenten blowen zelf helemaal niet, maar komen voor de gezelligheid in de coffeeshop óf halen wiet of hasj voor andere mensen. Op een dag dat de coffeeshopbezoekers blowen, roken ze gemiddeld 3.4 joints (mediaan 2.5). Meer respondenten roken meestal wiet (74%) dan meestal hasj (15%); de rest gebruikt allebei ongeveer even veel (12%).

Wat betreft gebruiksfrequentie en voorkeur voor hasj of wiet lijken de Utrechtse coffeeshopbezoekers sterk op de Amsterdamse.

Figuur 2.2 Meest gebruikte soort cannabis

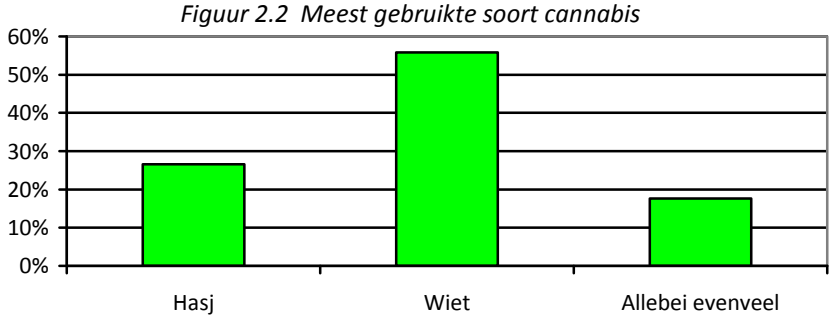

De coffeeshopbezoekers is ook gevraagd of zij wel eens ergens anders dan in de coffeeshop hun wiet of hasj kopen. Het overgrote deel van de respondenten gaf aan dat zij uitsluitend in de coffeeshop kopen (83%), maar ruim een op de zes koopt het wel eens ergens anders (17%). Het vaakst is dat dan bij vrienden of kennissen, het minst op straat, in een park en dergelijke.
Van de afgelopen 10 keer dat de respondenten cannabis kochten, was dat gemiddeld 9.3 keer in de coffeeshop (86% alle 10 keer).

Tabel 2.4 Andere verkooppunten (alleen respondenten die ook ergens anders kopen)

	Algemeen	
	n	%
06-dealer	8	13.6
Bij vrienden/kennissen	27	45.8
Bij een dealer/teler thuis	10	16.9
In een café/club/disco	3	5.1
Op straat/plein/park	1	1.7
Ergens anders	10	16.9
Totaal	59	100
Onbekend	1	

Coffeeshopbezoek

Voor bijna driekwart van de respondenten is de coffeeshop waar zij werden geïnterviewd ('deze coffeeshop') ook de coffeeshop waar zij het allermeest komen. Voor de meeste anderen is dat een andere Utrechtse coffeeshop en voor iets minder eentje buiten Utrecht.
De bezoekers die in Utrecht wonen gaan veel vaker naar een Utrechtse coffeeshop (vooral 'deze'), maar ook tweederde van de niet-Utrechters gaat meestal naar een Utrechtse coffeeshop.[1]

Tabel 2.5 Welke coffeeshop bezoek je het allermeest?

	Totaal	
	n	%
Deze coffeeshop	255	72.6
Andere Utrechtse coffeeshop	61	17.4
Coffeeshop buiten Utrecht	35	10.0
Totaal	351	100
Onbekend	5	

De meeste geïnterviewde bezoekers gaan dagelijks (36%) of een paar keer per week (37%) naar de coffeeshop. De rest gaat een keer per week (12%) of minder vaak.

[1] Van degenen die in Utrecht wonen gaat 77.5% meestal naar deze coffeeshop, 18.9% naar een andere Utrechtse coffeeshop en 3.6% buiten Utrecht. Voor de bezoekers van buiten Utrecht zijn deze percentages: 53.5%, 11.3% en 35.2%. ($p < .001$).

Tabel 2.6 Frequentie coffeeshopbezoek

	n	%
Elke dag	127	35.8
Paar keer per week	131	36.9
1 x per week	42	11.8
Paar keer per maand	33	9.3
1 x per maand	11	3.1
Minder	11	3.1
Totaal	355	100
Onbekend	1	

Verdeeld over de dag ligt de piek in het coffeeshopbezoek overduidelijk in de avonduren (64%). Op flinke afstand volgt de middag (33%). Een kleine minderheid bezoekt meestal ’s ochtends de coffeeshop (3%).
Zowel bij de bezoekfrequentie als de tijdstippen waarop zij naar de coffeeshop gaan lijken de Utrechtse bezoekers sterk op die in Amsterdam.

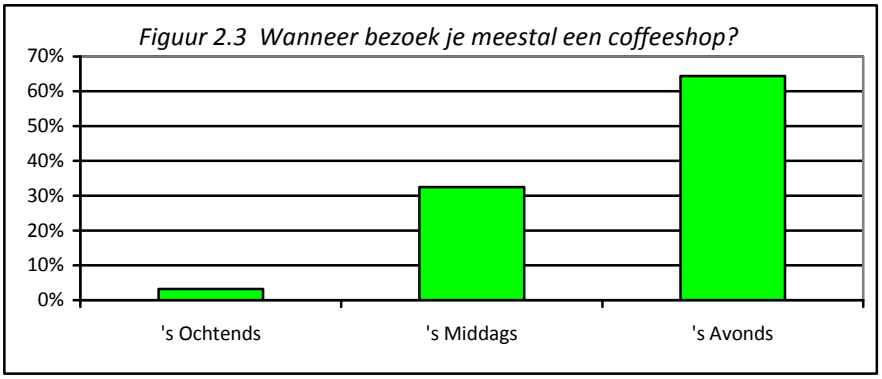

Zitten of halen?
De helft van de respondenten gaat alleen of vooral naar de coffeeshop om er cannabis te halen, veel minder gaan alleen of vooral om te zitten. Een op de drie gaat om een combinatie van halen en zitten. Dit lijkt sterk op Amsterdam.

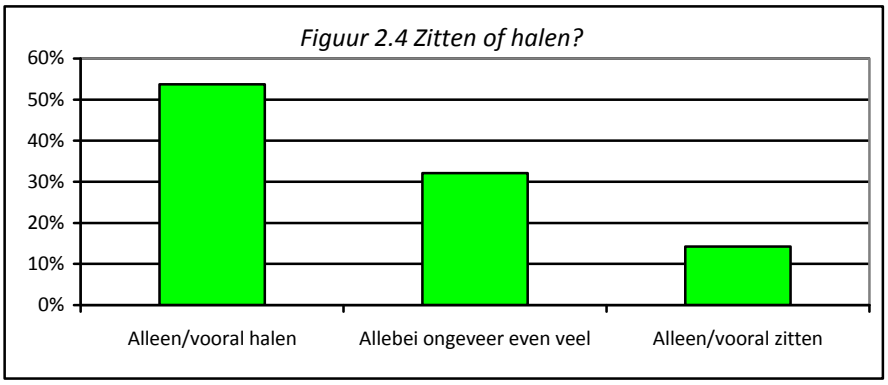

Reistijd en vervoer naar coffeeshop

Het kost respondenten gemiddeld 16 minuten (mediaan 10 minuten) om van hun huis naar de coffeeshop te gaan waar zij werden geïnterviewd.

Respondenten gaan het vaakst op de fiets naar de coffeeshop. Op de tweede plaats komen ze lopend. Daarna volgen de auto (of motor) en het openbaar vervoer en het minst vaak komen ze met de scooter. Degenen die meestal te voet van huis naar deze coffeeshop gaan doen er gemiddeld 10.9 minuten over, terwijl degenen die met openbaar vervoer komen er gemiddeld bijna drie keer zo lang over doen.

Autochtonen en westerse allochtonen komen verhoudingsgewijs vaker op de fiets, terwijl niet-westerse allochtonen vaker met de auto en ook wat vaker met openbaar vervoer komen.

Tabel 2.7 Hoe ga je meestal naar deze coffeeshop?

	Totaal	
	n	%
Fiets	111	33.7
Lopend	96	29.2
Auto/motor	76	23.1
Tram/bus/metro/trein	30	9.1
Scooter/brommer	16	4.9
Totaal	329	

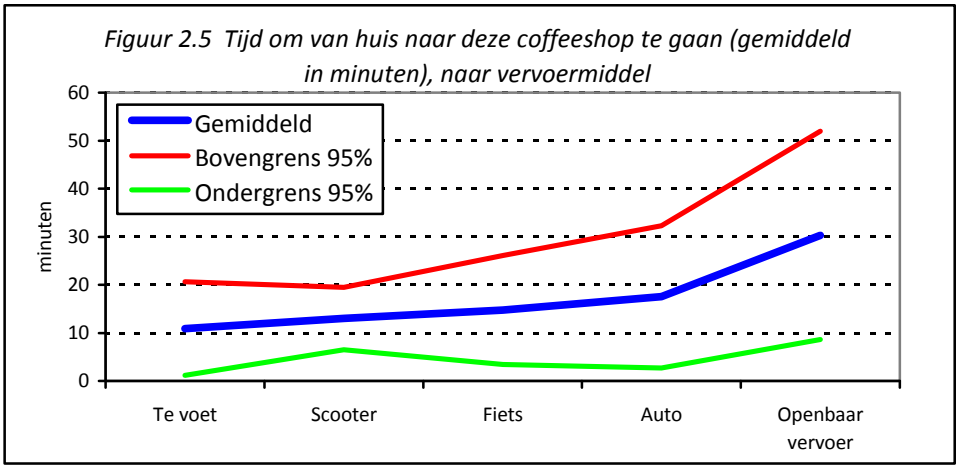

Samenvatting

In de zomer van 2011 zijn 356 Utrechtse coffeeshopbezoekers geïnterviewd. Zij vormen een redelijke doorsnee van de bezoekers die op piekdagen en piekuren in coffeeshops worden aangetroffen (met uitzondering van toeristen; die komen aan bod in hoofdstuk 5). Frequente bezoekers – en daarmee waarschijnlijk ook frequente cannabisgebruikers – zijn bij dergelijke onderzoeken oververtegenwoordigd.

Afgezien van het feit dat Amsterdamse coffeeshops, vooral in de binnenstad, veel meer toeristen trekken, vertonen de profielen van de bezoekers in de beide steden vooral overeenkomsten. De gemiddelde leeftijd is 30.8 jaar en 14% is van het vrouwelijk geslacht. Bijna tweederde is autochtoon, ongeveer zoals bij de gehele bevolking van Utrecht. Dat is ook het meest opvallende verschil met Amsterdamse coffeeshopbezoekers, maar daar wonen ook meer allochtonen.

De overgrote meerderheid van de bezoekers woont in Utrecht of binnen een straal van 5 km van de stad. Twee op de drie geïnterviewde bezoekers blowen dagelijks of bijna dagelijks. Bezoekers hebben vaker een voorkeur voor wiet boven hasj.

De meeste respondenten gaan vooral naar de coffeeshop waar zij werden geïnterviewd en dat geldt het sterkst voor degenen die in Utrecht wonen. Het kost respondenten gemiddeld 16 minuten (mediaan 10 minuten) om van hun huis naar de coffeeshop te gaan waar zij werden geïnterviewd. Het vaakst komen ze op de fiets of lopend. Daarna volgen de auto (of motor) en het openbaar vervoer en het minst vaak komen ze met de scooter. De piek in coffeeshopbezoek ligt duidelijk in de avonduren, dan gaat krap tweederde meestal naar de coffeeshops. Ongeveer een derde gaat meestal in de middag en een hele kleine minderheid in de ochtend.

Meer respondenten gaan alleen of vooral naar de coffeeshop om er cannabis te halen dan alleen of vooral om er te zitten.

3 De wietpas

In de interviews met de Utrechtse coffeeshopbezoekers stelden we twee vragen over de wietpas. Eerst vroegen we: *"Stel dat de wietpas verplicht wordt. Je wordt dan geregistreerd bij een coffeeshop en mag alleen nog in die coffeeshop. Wat vind jij hiervan?"* Daarbij konden de respondenten kiezen uit drie antwoorden. Een kleine minderheid antwoordde zich dan te laten registreren en de wietpas te nemen van de coffeeshop die zij zelf kiezen. Iets meer respondenten zeiden eveneens zich dan te laten registreren als zij met de wietpas naar meerdere coffeeshops naar eigen keuze kunnen. Maar een grote meerderheid antwoordde tegen registratie te zijn.

Figuur 3.1 Voorkeur bij invoering 'wietpas'

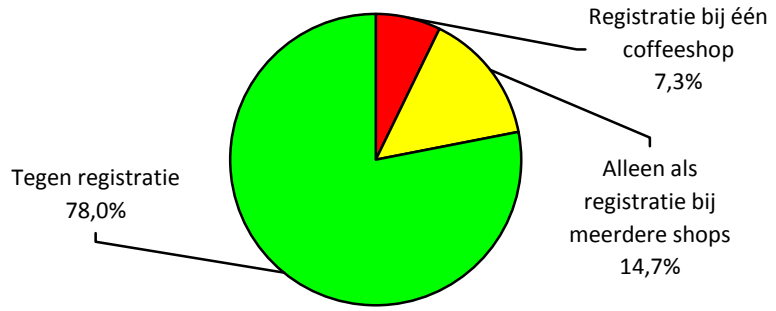

Vervolgens vroegen we: *"Stel dat je met de wietpas toch echt alleen maar naar één coffeeshop mag. Wat zou jij dan doen?"* Hierbij konden de respondenten uit acht antwoorden het best bij hen passende kiezen. Het aandeel respondenten dat nu eieren voor hun geld kiest, neemt toe naar een op de drie; meestal kiezen ze dan voor registratie bij de coffeeshop waar zij werden geïnterviewd. Bijna tweederde zegt de wietpas te weigeren en dan op een andere manier aan cannabis te zullen komen. In essentie zijn bij deze bezoekers drie reacties te onderscheiden.

Afschuiven. Een klein deel van de respondenten zegt iemand anders voor hen naar de coffeeshop te laten gaan.

Meer zelftelers. Ruim een op de zes respondenten zegt zelf wiet te gaan kweken of te zullen kopen van een teler.

Verplaatsing. Een derde zegt op een andere plek hasj of wiet te gaan kopen, dan wel hun wiet of hasj te laten bezorgen.

Het niet als blower te boek willen staan door een wietpas speelt zeker een rol bij de bezoekers van Utrechtse coffeeshops. Soms in verband met hun beroep, maar vaak ook ageren zij tegen registratie in het algemeen.
Als we de resultaten van Utrecht afzetten tegen die van Amsterdam, vallen vooral de overeenkomsten op. In Utrecht zeggen iets meer bezoekers dat zij elders (bijvoorbeeld thuisdealer of op straat) cannabis zouden gaan kopen.

Tabel 3.1 "Stel dat je met de wietpas toch echt alleen maar naar één coffeeshop mag. Wat zou jij dan doen?"

	Utrecht		Amsterdam	
	n	%	n	%
Registratie in deze coffeeshop	89	25.4	293	24.6
Registratie bij een andere coffeeshop	23	6.6	84	7.0
Weiger, vraag anderen te gaan	32	9.1	94	7.9
Weiger, zelf kweken	44	12.5	161	13.5
Weiger, kopen van teler	19	5.4	118	9.9
Weiger, koop elders	99	28.2	250	21.0
Weiger, laat bezorgen	17	4.8	62	5.2
Weiger en stop blowen	28	8.0	131	11.0
Totaal	351	100	1193	100
Onbekend	5		21	

Stoppers
Opvallend is dat 8% zegt te zullen stoppen met blowen als de wietpas wordt ingevoerd en je daarmee slechts naar één coffeeshop mag. In vergelijking met de overige respondenten blowen de stoppers iets minder frequent dan de niet-stoppers. Verder zijn er geen verschillen.

Zelfkwekers
Respondenten die aangeven dat zij zelf zullen gaan kweken wanneer je je bij één coffeeshop moet laten registreren, verschillen – voor zover wij dat nu kunnen vaststellen – maar in een opzicht van andere respondenten: zij gebruiker meer joints per keer dat zij blowen. Zij blowen echter niet vaker dan anderen.

Conclusie
Ook wat betreft de wietpas vallen de grote overeenkomsten tussen de Utrechtse coffeeshopbezoekers en die in Amsterdam op. Spontaan is ruim driekwart van de Utrechtse bezoekers tegen registratie om de wietpas te kunnen krijgen. Wordt hen voorgehouden dat het echt zou moeten, dan breekt het verzet wat af en zegt 32% zich te zullen laten registeren. Een klein deel van de weigeraars zegt dan anderen voor hen naar de coffeeshop te laten gaan (8%), bijna een op de vijf (18%) wil dan zelf wiet gaan kweken of van een wietteler gaan kopen, en een derde (33%) kiest ervoor om op andere manieren hun cannabis te kopen (thuisbezorgers, andere dealers).

Opvallend genoeg zegt 8% bij de invoering van de wietpas te zullen stoppen. Het is de vraag in hoeverre degenen die zeggen te zullen stoppen, dit ook echt zullen doen. Intentie is immers geen garantie voor daadwerkelijke gedragsverandering. Dit geldt ook voor de verplaatsing van de cannabisverkoop naar de straat en andere plekken. Het is aannemelijk dat dit zal gebeuren, maar onzeker is nu nog in welke mate en in welke vorm.

4 Het sociaal clubmodel

De gemeente Utrecht wil in de toekomst het sociaal clubmodel, ook wel bekend als de 'cannabisclub', mogelijk maken. In de interviews met de Utrechtse coffeeshopbezoekers stelden we twee vragen over het sociaal clubmodel. Eerst vroegen we: *"Ben je op de hoogte van de plannen van de gemeente Utrecht om een cannabisclub te starten (dit is NIET de wietpas)?"*.
Na deze vraag werd kort uitgelegd wat de cannabisclub inhoudt. Ook wanneer respondenten aangaven dat zij er goed van op de hoogte waren, kregen zij de volgende uitleg:

> De gemeente Utrecht wil de mogelijkheid bieden voor een experiment met een sociaal clubmodel. Het gaat in dit initiatief om een gesloten keten van teelt en gebruik, waarbij volwassen, recreatieve gebruikers de mogelijkheid krijgen om cannabis te produceren voor eigen gebruik.
>
> Met dit experiment wil de gemeente onderzoeken of gebruikers het sociaal clubmodel als een bruikbaar alternatief zien voor de huidige coffeeshop. In het clubmodel is er zicht op de kwaliteit, sterkte etc. van de cannabis en is de gebruiker niet afhankelijk van nederwiet van onbekende kwaliteit die afkomstig kan zijn van het criminele circuit. Het gaat om een experiment binnen de huidige wettelijke kaders. Dat zal in de huidige gedoogsituatie leiden tot een teelt van hooguit 5 planten per deelnemer. De gemeente gaat overigens niet zelf een club starten of een wietkwekerij starten. De inzet van de gemeente is om een sociaal club voor de leden mogelijk te maken en te onderzoeken wat de gebruiks- en gezondheidseffecten zijn van dit model voor de deelnemers.

Tweederde van de Utrechtse coffeeshopbezoekers heeft nog nooit van het sociaal clubmodel gehoord. Een op de tien kent het alleen maar van naam, een op de zes weet ongeveer wat het inhoudt en bijna een op de tien kent de plannen goed. Al valt de naamsbekendheid van het plan wellicht tegen, toch weet een kwart minimaal wat het ongeveer inhoudt. Daarbij zijn er overigens forse verschillen tussen de coffeeshops. Tegenover enkele coffeeshops waar rond 30% zegt de plannen goed te kennen en nog eens zo'n 20% ongeveer te weten wat ze inhouden, staan coffeeshops waar dit voor slechts een kleine minderheid van de bezoekers geldt.

Tabel 4.1 "Ben je op de hoogte van de plannen van de gemeente Utrecht om een cannabisclub te starten (dit is NIET de wietpas)?"

	n	%
Ja, ik ken de plannen goed	32	9.0
Ja, ik weet ongeveer wat het inhoudt	58	16.4
Ja, maar alleen van naam	34	9.6
Nee, niks van gehoord	230	65.0
Totaal	354	100
Onbekend	2	

Aansluitend werd de vraag gesteld: *"Zou je lid willen worden van een cannabisclub zoals hierboven beschreven?"* Meer dan de helft van de respondenten heeft geen interesse om lid te worden. Een kwart antwoordt misschien en bijna een op de zes zegt wel lid te willen worden. Ook hierbij zijn er forse verschillen tussen de coffeeshops. Tegenover enkele coffeeshops waar meer dan de helft van de respondenten zegt (misschien) wel lid te willen worden, staan coffeeshops waar de meerderheid dat niet wil.

Tabel 4.2 "Zou je lid willen worden van een cannabisclub zoals hierboven beschreven?"

	n	%
Ja	62	17.5
Nee	206	58.0
Misschien	87	24.5
Totaal	355	100
Onbekend	1	

De intentie tot lidmaatschap staat los van bekendheid met de plannen (Figuur 4.1). Wat wel duidelijk uitmaakt, is de voorkeur voor wiet of hasj. De animo voor lidmaatschap van een cannabisclub is het grootst onder degenen die meestal wiet roken en het kleinst onder hen die meestal hasj gebruiken (Figuur 4.2).

Figuur 4.1 Bekendheid met plannen cannabisclub en intentie tot lidmaatschap

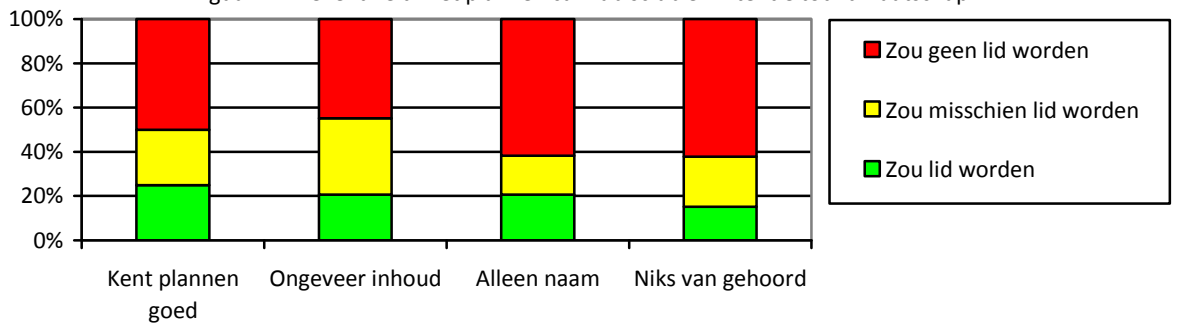

Figuur 4.2 Meest gebruikte soort cannabis en intentie tot lidmaatschap

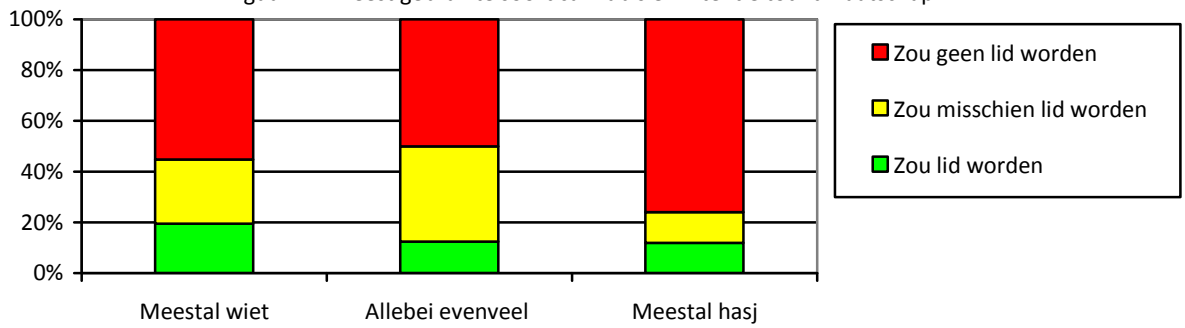

Redenen om lid te worden van een cannabisclub

De respondenten die aangaven (misschien) lid te willen worden van de cannabisclub, werd vervolgens gevraagd waarom zij lid zouden willen worden. Hierbij mochten ze de drie belangrijkste redenen aankruisen. Gemiddeld kozen deze respondenten 2.3 redenen. Met iets minder dan de helft van de respondenten staat aan top: betere kwaliteit wiet. Daarna volgen, met ongeveer een op de drie respondenten, het krijgen van niet-vervuilde wiet en het soort wiet krijgen dat men zelf wil. Ook aardig wat respondenten denken dat zij dan minder voor hun wiet hoeven te betalen, of het lijkt ze wel leuk om zelf te kweken. Een op de vijf lijkt het gezellig om in clubverband hun eigen wiet te telen. De cannabisclub lijkt vooral nieuwe kwekers aan te spreken, want maar weinig respondenten kozen als een van de redenen dat ze zelf al wiet kweken. Winstbejag werd nauwelijks genoemd.

Tabel 4.3 "Waarom zou je lid willen worden van een cannabisclub?" (alleen respondenten die 'ja' of 'misschien' hebben geantwoord)

	n	% respondenten
Betere kwaliteit wiet	66	45.5
Ik kan dan niet-vervuilde wiet krijgen	52	35.9
Daar kan ik het soort wiet krijgen dat ik wil (THC gehalte, smaak, etc.)	51	35.2
Ik denk dan minder te hoeven betalen voor de wiet	41	28.3
Zelf kweken trekt me wel	39	26.9
Dat lijkt me gezellig	29	20.0
Ik wil geen wiet uit illegale teelt	22	15.2
Ik verwacht dan minder te gaan blowen	8	5.5
Ik kweek al zelf, doe het graag legaal en/of met anderen	8	5.5
Dan kan ik het doorverkopen	5	3.5
Anders *	12	8.3
Totaal aantal respondenten	145	100
Totaal aantal antwoorden	333	

* O.a. "Dan heb ik meer inzicht in de kwaliteit', "Ik ben voorstander van delen van kennis".

Redenen om geen lid te worden van een cannabisclub

Aan de respondenten die (misschien) geen lid zouden willen worden van het sociaal clubmodel, werd gevraagd waarom dan niet. Ook hierbij mochten ze de drie belangrijkste redenen aankruisen. Gemiddeld kozen deze respondenten 1.9 redenen. Meer dan de helft van hen zegt niet geregistreerd te willen worden als lid van een cannabisclub. Deze respondenten hebben iets tegen registratie in het algemeen, of zijn bang voor het stigmatiserende effect dat zo'n lidmaatschap kan hebben ("vanwege mijn beroep wil ik niet geregistreerd worden"). Krap een derde vindt zelf kweken gewoon te veel gedoe, ruim een kwart blijft graag klant bij hun vaste coffeeshop en bijna een op de vijf rookt alleen of vooral hasj. De andere redenen waaruit de respondenten konden kiezen, worden een stuk minder vaak aangekruist. Wel kiest een op de vijf (ook) voor de optie 'anders'. Zij zeggen bijvoorbeeld dat blowen niet zo'n 'groot ding' in hun leven is, ze geen

zin hebben in clubjes, er geen tijd voor hebben, et cetera. Ook zijn er die het te omslachtig vinden ("laten we het simpel houden", "halen is gemakkelijker") en/of de voorkeur geven aan de gezelligheid die coffeeshops bieden.

Tabel 4.4 "Waarom zou je geen lid willen worden van een cannabisclub?" (alleen respondenten die 'nee' of 'misschien' hebben geantwoord)

	n	% respondenten
Ik wil niet geregistreerd worden als lid van een cannabisclub	152	56.3
Ik vind zelf kweken teveel gedoe	79	29.3
Ik heb een vaste coffeeshop en daar wil ik blijven komen	73	27.1
Ik rook alleen of vooral hasj	51	18.9
Ik haal altijd dezelfde wiet bij de coffeeshop	28	10.4
Dan ga ik te veel blowen	22	8.1
Ik denk dat de wiet minder van kwaliteit zal zijn	19	7.1
Ik kweek al zelf en/of ik zou het liever in mijn eentje kweken	17	6.3
Ik denk dat de wiet hier duurder zal zijn	14	5.2
Ik wil niet deelnemen aan onderzoek naar de cannabisclub	13	4.8
Ik heb al een betrouwbare bron van wiet buiten de coffeeshop	4	1.5
Anders	56	20.7
Totaal aantal respondenten	270	100
Totaal aantal antwoorden	528	

Wietpas versus cannabisclub

De coffeeshopbezoekers werd ook gevraagd of zij liever een wietpas zouden nemen of liever lid zouden worden van de cannabisclub. Meer dan de helft zou geen van beide willen, krap een kwart had het liefst de wietpas en eveneens krap een kwart liefst het sociaal clubmodel (Tabel 4.5). Vervolgens werd de keuzevrijheid ingeperkt met de vraag wat de bezoekers zouden doen als zowel de wietpas als de cannabisclub zou worden ingevoerd en zij gedwongen zouden zijn om tussen deze twee te kiezen en ze niet allebei zouden mogen nemen. Ruim een kwart zegt dan de wietpas te nemen en bijna een op de vijf zou lid worden van de cannabisclub. De meerderheid wil echter geen van beide. Een op de drie zegt via andere wegen aan hun wiet of hasj komen. Bijna een op de tien gaf aan te gaan stoppen met blowen, iets minder respondenten gaan alleen nog zelf kweken.

Tabel 4.5 "Stel, je zou moeten kiezen tussen een wietpas nemen of lid worden van de cannabisclub, wat heb je dan liever?"

	n	%
Wietpas	81	23.0
Cannabisclub	82	23.3
Geen van beide	189	53.7
Totaal	352	100
Onbekend	4	

Tabel 4.6 "Stel, zowel de wietpas als de cannabisclub worden ingevoerd en je mag ze niet allebei hebben. Wat zou je dan doen?"

	n	%
Ik neem een wietpas	99	28.9
Ik word lid van de cannabisclub	66	19.2
Ik gebruik alleen nog door mijzelf gekweekte wiet	29	8.5
Ik ga het kopen via vrienden, bekenden of het illegale circuit	116	33.8
Ik ga stoppen met blowen	33	9.6
Totaal	343	100
Onbekend	13	

Om zo scherp mogelijk te krijgen hoe de voorkeuren van de coffeeshopbezoekers liggen, werden ze gevraagd een gedwongen keuze te maken tussen de wietpas en de cannabisclub. Overigens zal in de praktijk zeer waarschijnlijk geen keuze gemaakt te hoeven worden. Bij de gedwongen keuze tussen wietpas en cannabisclub zien we geen verschillen tussen de mannelijke en vrouwelijke coffeeshopbezoekers. De jongste groep lijkt (18-24 jaar) het vaakst te kiezen voor de wietpas, de 35-plussers lijken het vaakst de cannabisclub te prefereren en de jonge dertigers willen het vaakst geen van beide, maar deze verschillen zijn niet significant. De meest uitgesproken verschillen vinden we naar etniciteit. Zowel westerse als niet-westerse respondenten kiezen vaker voor de wietpas dan de cannabisclub, maar van de westerse respondenten kiest ruim de helft voor een van deze beide opties, tegenover iets meer dan een kwart van de niet-westers ($p < .001$). Ten slotte lijken de (bijna) dagelijkse blowers het vaakst voor de cannabisclub te kiezen en degenen die maximaal één keer per week blowen het vaakst voor de wietpas, maar ook deze verschillen zijn niet significant.

Figuur 4.3 Leeftijd en keuze voor wietpas of cannabisclub

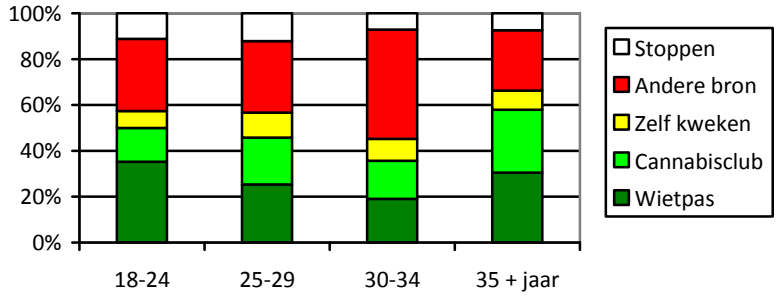

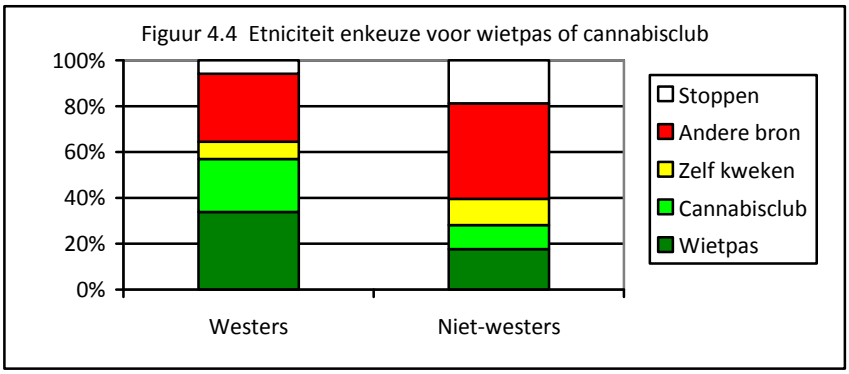

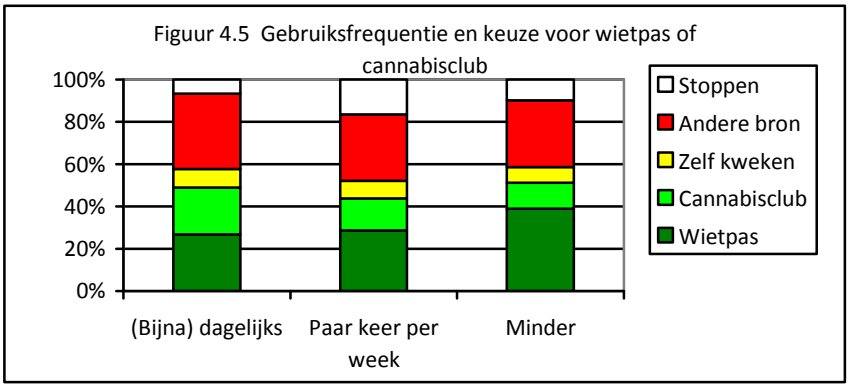

Schatting draagvlak cannabisclub

Om te schatten hoe groot het draagvlak voor de cannabisclub is onder gebruikers in Utrecht, moeten we eerst weten hoeveel cannabisgebruikers er in Utrecht zijn. Van de bewoners tussen de 19-54 jaar heeft 5% de afgelopen maand nog geblowd (Van Veelen et al., 2009). Dat betekent dat van de 190851 bewoners in deze leeftijdscategorie[2] er 9543 de afgelopen maand nog geblowd hebben.

Voor de berekening van het minimum aantal blowers in Utrecht dat lid zou willen worden van de cannabisclub, baseren we ons op het percentage dat al op de hoogte is van de plannen. Dit minimum is dus een inschatting van het aantal potentiële leden als er geen voorlichting meer zou plaatsvinden. Van onze steekproef kent 25.4% de plannen ongeveer of goed. Van dit kwart wil 22.2% wel lid worden, oftewel 5.6% van alle respondenten (hierbij laten we de respondenten die 'misschien' geantwoord hebben buiten beschouwing). Dit zou betekenen dat van de 9543 huidige cannabisgebruikers in Utrecht er 2424 weten wat het plan inhoudt, en dat **533** lid zouden willen worden.

Als er nog wel voorlichting gegeven zou worden, komen we hoger uit. Na uitleg van het plan in het interview zou namelijk 17.5% van de coffeeshopbezoekers lid willen worden van een cannabisclub. Dat komt neer op **1670** cannabisgebruikers.

[2] http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=03759ned&D1=0&D2=20-55,102,118,129&D3=776&D4=22-23&HDR=T&STB=G2,G1,G3&P=T&VW=T Geraadpleegd op 29-09-2011

Voor deze berekening gaan we ervan uit dat ons onderzoek een goede afspiegeling vormt van de actuele gebruikers. Frequentere gebruikers zeggen echter vaker dat zij lid zouden willen worden van de cannabisclub[3], en omdat ons onderzoek plaatsvond in coffeeshops zijn frequente gebruikers oververtegenwoordigd. Dit zou betekenen dat beide schattingen aan de hoge kant zijn.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk hebben we eerst gekeken naar de bekendheid van Utrechtse coffeeshopbezoekers met en hun interesse in het sociaal clubmodel. Het beeld verschilt per coffeeshop, maar over de volle breedte hebben twee op de drie bezoekers er nog niet eens van gehoord. Toch zou – na korte uitleg van het model – 42% wel of misschien wel lid willen worden. Niet geheel verassend is de animo hiervoor groter onder wietrokers dan onder hasjrokers. Vooralsnog schatten we dat tussen 533 en 1670 cannabisgebruikers in Utrecht zouden willen deelnemen aan het sociaal clubmodel. Dat indiceert een behoorlijk draagvlak onder de lokale gebruikers. Het valt echter nu niet te zeggen hoeveel gebruikers daadwerkelijk lid worden wanneer de plannen doorgang zouden vinden.

De belangrijkste redenen om lid te willen worden, hebben te maken met de kwaliteit (beter, niet vervuild, smaak, THC-gehalte). Daarnaast denken gebruikers dat de wiet dan goedkoper is. Ook spelen plezier in het zelf kweken en de gezelligheid mee. Winstbejag lijkt nauwelijks een rol te spelen. De belangrijkste reden om geen lid van een cannabisclub te willen worden is – net als bij de bezwaren tegen de wietpas – gelegen in de afkeer van registratie. Daarnaast gaat men vaak liever naar de coffeeshop en vindt zelf kweken te veel gedoe.

Als de Utrechtse coffeeshopbezoekers zouden moeten kiezen tussen de wietpas en de cannabisclub, is de voorkeur gelijkelijk verdeeld, maar ruim de helft zegt geen van beide te willen. Als beide zouden worden ingevoerd en de bezoekers moeten kiezen, blijft nog steeds ruim de helft tegen, maar verschuift de keuze in de richting van de wietpas. Net als in het vorige hoofdstuk over de wietpas zegt een fors deel er dan voor te kiezen om op andere manieren aan hun cannabis te zullen komen en een kleiner deel te zullen stoppen met blowen.

Niet-westerse coffeeshopbezoekers zijn veel minder dan westerse geporteerd voor de wietpas en de cannabisclub. De animo voor de cannabisclub is het grootst onder de (bijna) dagelijkse blowers en de 35-plussers.

[3] Van de frequente gebruikers zegt 84% dat zij lid zouden willen, ten opzichte van 61% van de minder frequente gebruikers, dit verschil is significant ($p<.005$).

5 Toeristen in Utrechtse coffeeshops

Naast de in de voorgaande hoofdstukken besproken Utrechtse coffeeshopbezoekers zijn in dezelfde coffeeshops **88** toeristen geïnterviewd. Hiertoe rekenen we ook tijdelijk in Utrecht vertoevende buitenlandse studenten en werkenden. De vragen over het sociaal clubmodel werden achterwege gelaten, want zij zullen hier immers niet voor in aanmerking komen en dus ook niet direct de gevolgen van ondervinden. Deze vragenlijst werd vertaald in vijf talen (Engels, Frans, Duits, Spaans, Italiaans).

Geslacht, leeftijd en land

Ruim een op de vijf geïnterviewde toeristen is vrouw (22%). De leeftijd loopt van 18 tot en met 53 jaar, met een gemiddelde van 26.0 jaar (mediaan 23.0 jaar). Zij komen uit 14 verschillende landen. De overgrote meerderheid komt uit Europa (86%). Meestal is dit een lidstaat van de Europese Unie (85%), het vaakst Italië (23%), Frankrijk (12%), Duitsland (11%), Polen (10%), Spanje (9%) of het Verenigd Koninkrijk (8%).

Bezoek aan en verblijf in Utrecht

De helft van de toeristen was voor het eerst in Utrecht (52%). De andere helft was er gemiddeld al 15.8 keer (mediaan 2.0 keer) eerder geweest. In doorsnee waren zij van plan er in totaal 4 dagen te blijven.

Cannabis in eigen land

Negen op de tien respondenten hadden voordat zij naar Utrecht kwamen wel eens hasj of wiet gebruikt (92%). Een fors deel hiervan gebruikt in hun eigen land dagelijks of bijna elke dag (46%), een paar keer per week (19%) of één keer per week (1%). Al met al zijn het dus vooral ervaren en frequente cannabisgebruikers, maar er zijn er ook die slechts af en toe (21% minder dan 1 keer per maand) blowen. Een meerderheid van de gebruikers rookt in hun thuisland meestal wiet (58%), veel minder meestal hasj (11%) en de rest van allebei evenveel (31%).

De gebruikers kopen in hun eigen land het vaakst hun hasj of wiet bij iemand die het thuis verkoopt (thuisdealer, 23%), het bezorgt (23%) of op straat (21%). Een forse minderheid koopt zelf nooit en krijgt het van anderen (14%). Slechts een heel kleine groep teelt zelf wiet (6%) en de rest komt in hun eigen land op andere manieren aan cannabis, zoals van vrienden.

Coffeeshopbezoek

Voor een op de drie is het ten tijde van de enquête de eerste keer dat zij een coffeeshop in Utrecht bezoeken (33%). Van de anderen was een flink deel al tijdens eerdere bezoeken aan de stad in een coffeeshop geweest (81%, 53% van totale groep), de rest alleen tijdens hun huidige

bezoek. Degenen die niet voor het eerst in een Utrechtse coffeeshop kwamen, waren tijdens hun huidige verblijf in de stad gemiddeld 14.5 keer in de coffeeshop geweest (mediaan 3.0 keer). Gemiddeld bezochten zij 3.2 verschillende coffeeshops (mediaan 2.0).
Niet verrassend is dat een grote meerderheid van de geënquêteerden zelf hasj of wiet in de coffeeshop gebruikt (81%). Wel opvallend is dat 5% helemaal geen cannabis gebruikt, dus ook niet in de coffeeshop. De rest koopt er wel, maar gebruikt het ergens anders (14%). Tweederde van de gebruikers rookt in Utrecht meestal wiet (63%), een kleine minderheid meestal hasj (4%) en de rest van allebei evenveel (33%). Vergeleken bij hun gedrag thuis, blijkt dat het overgrote deel van de respondenten in Utrecht hetzelfde gebruikt als thuis (78%), waarbij het meestal om wiet gaat (51%). Er is een relatief grote groep (11%) die in Utrecht even vaak wiet als hasj gebruikt, maar die in hun eigen land vooral wiet rookt. Omgekeerd, thuis hasj roken maar in Utrecht allebei, gebeurt bijna niet (3%).

Zitten of halen?

Aan de respondenten die eerder al in coffeeshops in Utrecht zijn geweest, is gevraagd of zij meestal om te kopen of te zitten naar coffeeshops gaan. Krap een op de vijf gaat alleen of vooral naar de coffeeshop om er te zitten (19%), veel minder gaan alleen of vooral of cannabis te kopen ('halers', 15%), maar de meesten komen voor een combinatie van halen en zitten (66%). In vergelijking met de Utrechtse coffeeshopbezoekers zijn de toeristen veel vaker (ook) zitters (46% vs. 85%).

De wietpas

Wat zouden de toeristen doen als de wietpas wordt ingevoerd? Mogelijk komen toeristen er helemaal niet voor in aanmerking. Los hiervan hebben lang niet alle toeristen er van gehoord. Daarom legden we eerst kort uit wat de wietpas zou kunnen inhouden: *"Stel dat de 'wietpas' verplicht wordt. Je moet je dan officieel laten registreren om binnen te komen bij een coffeeshop. Voor de registratie moet je je paspoort of je ID-kaart laten zien. Na registratie mag je alleen nog in die coffeeshop. Wat vind jij hiervan?"*
Ongeveer een op de drie respondenten zegt zich dan te laten registreren bij een coffeeshop naar eigen keuze (15%) of onder de voorwaarde dat zij zich bij meerdere coffeeshops kunnen laten registreren (17%). De rest wil zich niet registreren: zij doen het dan zonder cannabis (12%), laten iemand anders hasj of wiet in de coffeeshop kopen (15%) of – veel vaker – zeggen er dan op een andere manier aan te komen (41%).
Een minderheid van een op de drie respondenten zegt dus wel bereid te zijn om zich te laten registreren om aan de wietpas te komen. Maar wat verwachten zij te doen als ze na het verkrijgen van de wietpas eerst 24 uur zouden moeten wachten voordat er in de coffeeshop cannabis mee mag kopen? Dan blijft nog tweederde van deze minderheid over (63%), dat wil zeggen 20% van alle respondenten. De rest ziet er dan alsnog vanaf: zij denken het dan zonder cannabis te doen (11%; 3% van totale steekproef), laten iemand anders hasj of wiet in de coffeeshop kopen

(respectievelijk 19% en 6%) of zeggen er dan op een andere manier aan te komen (7%; 2% van het totaal).

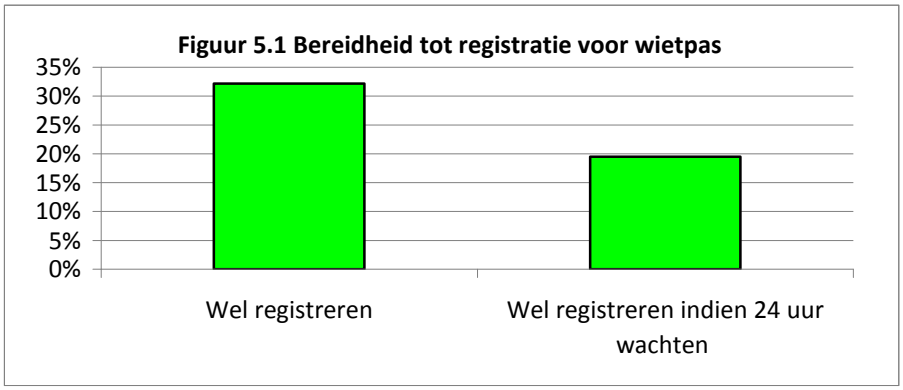

Welke consequenties zou de invoering van de wietpas hebben voor hun volgende bezoeken aan Utrecht? In dit geval denkt bijna de helft minder (10%), veel minder (16%) of zelfs nooit meer (18%) te komen. En wanneer de toeristen helemaal niet meer in coffeeshops zouden mogen komen, dan wordt dit aandeel – afgaand op wat de respondenten zelf denken te gaan doen – nog groter (minder 13%; veel minder 18%;nooit meer 31%).

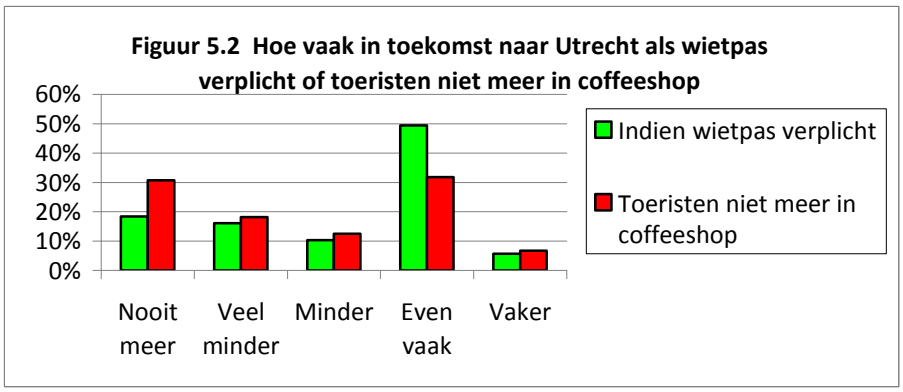

Wegblijvers

Toeristen in Utrechtse coffeeshops die aangeven dat zij door de invoering van de wietpas helemaal niet meer of veel minder vaak naar Utrecht zouden komen, vertonen meer overeenkomsten dan verschillen met de andere toeristen. Het belangrijkste verschil is dat ze vaker tegen registratie zijn en na de invoering van de wietpas, als zij toch naar Utrecht zouden komen, eerder op een andere manier dan via coffeeshops aan hun wiet of hasj zouden proberen te komen.

Samenvatting en conclusie

De meeste toeristen in Utrechtse coffeeshops gebruiken ook in hun eigen land cannabis. Zij komen vaker naar de coffeeshop om er te zitten dan de Utrechtse coffeeshopbezoekers. Net als bij

de Utrechtse coffeeshopbezoekers is er bij de toeristen niet veel draagvlak voor de wietpas. Ongeveer tweederde zegt niet bereid te zijn om zich te laten registreren om een wietpas te kunnen verkrijgen – en degenen die het wel zouden doen, stellen vaak als voorwaarde dat zij daarmee naar verschillende coffeeshops mogen. Van deze weigeraars zegt een deel dan maar geen cannabis te zullen gebruiken, maar een veel groter deel denkt dan in Utrecht toch wel aan hasj of wiet te kunnen komen – via iemand met een wietpas, met een valse wietpas, op straat et cetera. Wordt aan de wietpas een wachttijd van 24 uur gekoppeld voordat je je eerste cannabis mag kopen, dan wordt animo nog minder en blijft een op de vijf over.

Afgaand op wat de toeristen in Utrechtse coffeeshops van de wietpas vinden, valt een daling in het toerisme te verwachten. Bijna de helft van de toeristen in Utrechtse coffeeshops zegt minder, veel minder of zelfs nooit meer naar Utrecht te zullen komen als de wietpas verplicht wordt. Wanneer toeristen helemaal uit coffeeshops geweerd zouden worden, neemt hun animo nog verder af en denkt bijna tweederde de stad minder, veel minder of zelfs helemaal niet meer te bezoeken.

6 Samenvatting en conclusie

In de zomer van 2011 zijn in coffeeshops in de stad Utrecht **444** bezoekers geïnterviewd, verdeeld over twee groepen: 356 *Utrechtse coffeeshopbezoekers* (Nederlandssprekende bezoekers, waarvan de meesten in Utrecht wonen) en 88 *toeristen.*

Profiel Utrechtse coffeeshopbezoekers

De geïnterviewde Utrechtse coffeeshopbezoekers vormen een redelijke doorsnee van de bezoekers die op piekdagen en piekuren in coffeeshops worden aangetroffen (met uitzondering van toeristen; zie later). Frequente bezoekers – en daarmee waarschijnlijk ook frequente cannabisgebruikers – zijn bij dergelijke onderzoeken oververtegenwoordigd. Twee op de drie geïnterviewde bezoekers blowen dagelijks of bijna dagelijks.

De gemiddelde leeftijd is 30.8 jaar; dat komt goed overeen met cannabisgebruikers in Nederland. De meerderheid is man (86%). Bijna tweederde is autochtoon, ongeveer zoals bij de gehele bevolking van Utrecht. Dat is het meest opvallende verschil met Amsterdamse coffeeshopbezoekers, maar daar wonen ook meer allochtonen. De overgrote meerderheid van de bezoekers woont in of dicht bij Utrecht.

De Utrechtse coffeeshopbezoekers zijn tamelijk honkvast en gaan vooral naar de coffeeshop waar zij werden geïnterviewd. Het kost in doorsnee 10 minuten om van hun huis naar deze coffeeshop te gaan. Het vaakst komen ze op de fiets of lopend, gevolgd door de auto en veel minder met het openbaar vervoer of op de scooter. De piek in coffeeshopbezoek ligt duidelijk in de avonduren, op afstand gevolgd door de middag. Meer bezoekers gaan alleen of vooral naar de coffeeshop om er cannabis te halen dan alleen of vooral om er te zitten. Bezoekers hebben vaker een voorkeur voor wiet boven hasj.

De wietpas

Ook wat betreft de wietpas vallen de grote overeenkomsten met coffeeshopbezoekers in Amsterdam op. Spontaan is ruim driekwart van de Utrechtse bezoekers tegen registratie om de wietpas te kunnen krijgen. Wordt hen voorgehouden dat het echt zou moeten, dan breekt het verzet wat af en zegt 32% zich te zullen laten registeren. De meerderheid wil dus ook dan de wietpas niet. Een klein deel van de weigeraars zegt dan anderen voor hen naar de coffeeshop te laten gaan (8% van de totale steekproef), bijna een op de vijf (18%) wil dan zelf wiet gaan kweken of van een wietteler gaan kopen, en een derde (33%) kiest ervoor om op andere manieren hun cannabis te kopen (thuisbezorgers, andere dealers). Opvallend genoeg zegt 8% bij de invoering van de wietpas te zullen stoppen met blowen.

Het sociaal clubmodel

De bekendheid van Utrechtse coffeeshopbezoekers met het sociaal clubmodel (of: de cannabisclub) verschilt per coffeeshop, maar over de volle breedte hebben twee op de drie bezoekers er nooit van gehoord. Toch zou – na korte uitleg van het model – 42% wel of misschien wel lid willen worden. Niet geheel verassend is de animo hiervoor groter onder wietrokers dan onder hasjrokers. Vooralsnog schatten we dat tussen 533 en 1670 cannabisgebruikers in Utrecht zouden willen deelnemen aan het sociaal clubmodel. Dat indiceert een behoorlijk draagvlak onder de lokale gebruikers. Het valt nu echter niet te zeggen hoeveel gebruikers daadwerkelijk lid worden wanneer de plannen doorgang zouden vinden.

De belangrijkste redenen om lid te willen worden hebben te maken met de kwaliteit (beter, niet vervuild, smaak, THC-gehalte). Daarnaast denken gebruikers dat de wiet dan goedkoper is. Ook spelen plezier in het zelf kweken en de gezelligheid mee. Winstbejag lijkt nauwelijks een rol te spelen.

De belangrijkste reden om geen lid van een cannabisclub te willen worden is – net als bij de bezwaren tegen de wietpas – gelegen in de afkeer van registratie. Daarnaast gaat men vaak liever naar de coffeeshop en vindt zelf kweken te veel gedoe.

Als de Utrechtse coffeeshopbezoekers zouden moeten kiezen tussen de wietpas en de cannabisclub, is de voorkeur gelijkelijk verdeeld, maar ruim de helft zegt geen van beide te willen. Als beide zouden worden ingevoerd en de bezoekers moeten kiezen, blijft nog steeds ruim de helft tegen, maar verschuift de keuze in de richting van de wietpas. Net als bij de wietpas zegt een fors deel er dan voor te kiezen om op andere manieren aan hun cannabis te zullen komen en een kleiner deel te zullen stoppen met blowen.

Niet-westerse coffeeshopbezoekers zijn veel minder dan westerse geporteerd voor de wietpas en de cannabisclub. De animo voor de cannabisclub is het grootst onder de (bijna) dagelijkse blowers en de 35-plussers.

Toeristen en de wietpas

De geïnterviewde toeristen zijn iets jonger (gemiddeld 26.0 jaar) en iets vaker van het vrouwelijk geslacht (22%) dan de Utrechtse coffeeshopbezoekers. De overgrote meerderheid komt uit een EU-land. De meeste toeristen in Utrechtse coffeeshops gebruiken ook in hun eigen land cannabis. Zij komen vaker naar de coffeeshop om er te zitten dan de Utrechtse coffeeshopbezoekers. Net als bij de Utrechtse coffeeshopbezoekers is er bij de toeristen niet veel draagvlak voor de wietpas.

Ongeveer tweederde zegt niet bereid te zijn om zich te laten registreren om een wietpas te kunnen verkrijgen – en degenen die het wel zouden doen, stellen vaak als voorwaarde dat zij daarmee naar verschillende coffeeshops mogen. Van deze weigeraars zegt een deel dan maar geen cannabis te zullen gebruiken, maar een veel groter deel denkt dan in Utrecht toch wel aan hasj of wiet te kunnen komen – via iemand met een wietpas, met een valse wietpas, op straat et cetera. Wordt aan de wietpas een wachttijd van 24 uur gekoppeld voordat je je eerste cannabis mag kopen, dan wordt animo nog minder en blijft een op de vijf over.

Afgaand op wat de toeristen in Utrechtse coffeeshops van de wietpas vinden, valt een daling in het toerisme te verwachten. Bijna de helft van de toeristen in Utrechtse coffeeshops zegt minder, veel minder of zelfs nooit meer naar Utrecht te zullen komen als de wietpas verplicht wordt. Wanneer toeristen helemaal uit coffeeshops geweerd zouden worden, neemt hun animo nog verder af en denkt bijna tweederde de stad minder, veel minder of zelfs helemaal niet meer te bezoeken.

Huidig en toekomstig koopgedrag

Aangezien het onderzoek plaatsvond in coffeeshops, is het geen verrassing dat de geïnterviewde Utrechtse coffeeshopbezoekers hun cannabis ruim 9 van de 10 keer in de coffeeshop verkrijgen. In de andere gevallen is dat het vaakst bij vrienden en kennissen (die de hasj of wiet waarschijnlijk vaak zelf weer uit de coffeeshop hebben), minder bij een dealer of teler thuis of bij een 06-dealer (die het komt bezorgen). Aanschaf op straat komt zelden voor.

Het staat buiten kijf dat de invoering van de wietpas consequenties zal hebben. Tot op zekere hoogte kan het sociaal clubmodel soelaas bieden, maar dan voor een specifieke groep van vooral autochtone cannabisgebruikers.

Net als in Amsterdam is de meerderheid van de coffeeshopbezoekers tegen de wietpas. In welke mate zij dit volhouden als de wietpas daadwerkelijk wordt ingevoerd, valt niet met zekerheid te zeggen. Maar aannemelijk is wel dat een deel van de huidige coffeeshopklanten er zo veel moeite mee heeft om officieel als cannabisgebruiker te boek te staan, dat zij liever stoppen met blowen of uitwijken naar andere leveranciers. Het is de vraag in hoeverre degenen die zeggen te zullen stoppen, dit ook echt zullen doen. Intentie is immers geen garantie voor daadwerkelijke gedragsverandering. Dit geldt ook voor de verplaatsing van de cannabisverkoop. Het is aannemelijk dat verplaatsing zal ontstaan, maar onzeker is nu nog in welke mate en in welke vorm. Zoals de kaarten er nu voor liggen, is vooral verplaatsing naar thuiscircuits en bezorgdiensten te verwachten, maar uitbreiding naar de straathandel is zeker niet uit te sluiten.

Literatuur

Algemene Rekenkamer (2005). *Handhaven en gedogen*. 's-Gravenhage: SDU.

Gemeente Utrecht (2010). Groen, Open en Sociaal. Collegeprogramma 2010-2014.

Korf, D. J., Doekhie, J. & Wouters, M. (2011). *Amsterdamse coffeeshops en hun bezoekers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Laar, M. W. van, Cruts, A. A. N., Van Ooyen-Houben, M. M. J., Meijer, R. F., Croes, E. A., Brunt, T. (2011). *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2010.* Utrecht: Trimbos-instituut.

Ministerie van Veiligheid en Justitie. *Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (VI) voor het jaar 2012.* kst-33000-VI-2, (2011).

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Ministerie van Veiligheid en Justitie. *Kamerbrief d.d. 27 mei 2011.* VGP/V 3060765, (2011).

Veelen, J. J. van, Dijk, A. P. van, Ariëns, G. A. M., Verhoeff, A. P., Klaus-Meis, W. M. M., Ameijden, E. J. C. van, Berns, M. H. P., Schouten, G. M., Dijkshoorn, H., Bouwman-Notenboom, A. J. & Toet, J. (2009). *G4: op gezondheid uitgemeten. Over gezondheid en gezondheidsverschillen in de vier grote steden.* Den Haag: GG&GD Amsterdam, GGD Rotterdam-Rijnmond, OCW gemeente Den Haag, GG&GD Utrecht.